

Philosophy Day 2023

16. november 2023, kaviareň Christiania, Občianske združenie Atény nad Torysou, Filozofický ústav SAV, v. v. i., Slovenské filozofické združenie pri SAV, Spoločnosť pro filozofickú antropológiu, Filozofický klub NOUS, Prešov

V priestoroch prešovskej kaviarne Christiania sa 16. novembra 2023 konal už 8. ročník filozofického festivalu *Philosophy Day 2023*. Prvý slovenský filozofický festival s medzinárodnou účasťou sa koná každoročne pri príležitosti Svetového dňa filozofie UNESCO (World Philosophy Day). Jeho prvoradým zámerom je priblížiť verejnosti základy a špecifiká filozofického myslenia v uvoľnenej a neformálnej atmosfére, a privítať verejnosť vo filozofickom dialógu, so zámerom vyzdvihnúť, uctiť si i upevňovať neodmysliteľné miesto filozofie v kultúre a spoločnosti. Organizáciu festivalu koordinovalo Občianske združenie Atény nad Torysou v spolupráci s Filozofickým ústavom SAV, v. v. i., Slovenským filozofickým združením pri SAV, Spoločnosťou pro filozofickú antropológiu, Filozofickým klubom NOUS a ďalšími partnermi, s finančnou podporou Fondu na podporu umenia, ako aj s podporou mesta Prešov.

Zjednocujúcim prvkom tohto ročníka festivalu bola téma *Svet ako fenomén*, v rámci ktorej sa verejnosti predstavilo množstvo filozofických i interdisciplinárnych pohľadov na fenomén sveta a spôsoby, akými je tvorený, prežívaný, pociťovaný, nahliadajú, či reflektovaný. Bohatý program, rozvrhnutý od rána do neskorého večera, v paralelných sekciách na piatich stanovištiach, tvorili prednášky, textové semináre a workshopy pod vedením domácich a zahraničných odborníkov z oblastí filozofie, antropológie, psychológie, hudobnej teórie, informatiky a kognitívnej vedy, ako aj sprievodný kultúrny a umelecký program. Vstup na všetky segmenty festivalu bol voľný.

Podujatie otvoril Richard Šťahel (Filozofický ústav SAV, v. v. i.) prednáškou s názvom *Koncept antropocénu ako zmena „obrazu sveta“*, ktorá zaujala početné publikum tvorené akademikmi, študentmi stredných a vysokých škôl i laickou verejnosťou. Prostredníctvom bližšieho predstavenia antropocénu a jeho najmä klimatických dôsledkov v prednáške upozornil na potrebu novej

filozoficko-etickej konceptualizácie vzťahu človeka k svetu. Za jej podstatný aspekt považuje najmä prenos klimatickej zodpovednosti z jednotlivca na väčšie celky a ochranu prostredia a klímy ako verejného záujmu, čo bolo tiež predmetom nasledujúcej verejnej diskusie. Paralelne s prednáškou prebiehal workshop s názvom *Hodnoty človeka vs. hodnota človeka* pod vedením študenta filozofie a učiteľstva Dominika Valeša (Prešovská univerzita v Prešove), v ktorom sa spolu s publikom zamýšľali nad významom procesu hodnotenia a nad tým, ako sa podieľa na formovaní vzťahu človeka k svetu, a to aj prostredníctvom rozličných praktických príkladov a cvičení.

V nasledujúcej prednáške s názvom *Skúsenosť hanby vo vzťahu k svetu v Senecovom myslení* uvažoval Peter Fraňo (Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave) o rozličných podobách (nielen) spoločenského významu hanby v starovekom Ríme a možnosti jeho uplatnenia v súčasnej spoločnosti, okrem iného s fókusom na odlišnú funkciu hanby u filozofov a nefilozofov. Aj tento moment sa stal v nadväzujúcej diskusii predmetom otvorenej polemiky, v ktorej prednášajúci obohatil publikum o ďalšie podnety. Bohatá diskusia uspokojila tiež publikum Adriany Jesenkovej (Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach), ktorá v prednáške s názvom *Posvätné v kontexte feministickej etiky starostlivosti* upozornila na posvätné v našich životoch a predstavila z jej pohľadu najvhodnejší etický rámec na jeho uchopenie. Paralelne s týmito prednáškami prebiehal verejný textový seminár k dielu *Sidgwick: Metódy etiky*, pod vedením jeho prekladateľa Petra Gurského (Atény nad Torysou, Prešov), na ktorom spolu s poslucháčmi v živej diskusii rozoberali kapitolu z prvej časti diela, venovanú etickým úsudkom.

Netradičným spštením programu bol workshop s názvom *Performance art jako fenomén*, pod vedením českej skladateľky a hudobnej teoreticky Kateřiny Szymeczckovej (Janáčkova akademie múzických umění, Brno), v ktorom predstavila pozadie tohto zaujímavého umeleckého fenoménu a predviedla aj niekoľko jeho praktických variácií. Prostredníctvom nich sa publikum stalo živou súčasťou umeleckej tvorby vychádzajúcej z vedomia tejto tvorby. V paralelnej prednáške s názvom *Dar* sa Tatiana Chavalková Badurová (Univerzita Karlova, Praha) zamýšľala nad hodnotou darovania v rámci fenomenologických úvah, vychádzajúcich najmä z Derridovho myslenia. Poukázala v nej na to, že pre jasné odlíšenie procesu darovania od procesu výmeny musíme koncipovať dar v jeho „čistote“, čo však, paradoxne, narúša jeho ľudskosť. Tento záver vyvolal množstvo podnetov v následnej diskusii.

V nasledujúcej prednáške s názvom *Svět podle Platóna aneb Stopařův průvodce po kosmu* priblížil Michal Šesták (Univerzita Pardubice) základný rozvrh Platónovej kozmológie. Aj diskusia k prednáške, hlbšie sa ponárajúca do otázok svetovej duše, demiurga či možností zničenia kozmu, ukázala, že úvahy tohto klasického mysliteľa stále vzbudzujú intelektuálny záujem. Na históriu západného myslenia o svete bola zameraná tiež prednáška Mariána Ambrozyho (Vysoká škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia v Prešove) s názvom *Korporealizmus u Tertuliána*, v ktorej predstavil ontológiu tohto často prehladaného ranokresťanského mysliteľa. Vyslovil v nej tézu, že Tertulián nebol ontológom, skôr brilantným teológom, ktorý vedel ontologické stanoviská obratne využívať v teologickej argumentácii. Paralelne s týmito prednáškami prebiehal textový seminár k pripravovanému prekladu diela *Spinoza: Krátky traktát o Bohu, človeku a jeho blahu*, pod vedením jeho prekladateľky Michaely Petrufovej Joppovej (Atény nad Torysou, Prešov). Poslucháči sa na ňom oboznámili s úryvkami z druhej časti diela, ktoré vyprovokovali diskusie o Spinozom predstavených spôsoboch poznania sveta a jeho prirodzenosti ako Boha aj zákonitej prírody.

Možnosti poznania prírody boli tiež predmetom prednášky Tomáša Károlyho (Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave), s názvom *Zákony přírody. Ako ich spoznávame, kde sa nachádzajú, odkiaľ prichádzajú*. Osviežujúcou formou v nej priblížil náročné filozoficko-vedecké pozície humorcov, okazionalistov a predstaviteľov dispozičných teórií vo vzťahu k chápaniu povahy pravidelnosti, zákonitosti či nevyhnutnosti, pričom v diskusii sa hlbšie rozoberali najmä úvahy o objektoch a ich dispoziáciách. Na paralelnej prednáške s názvom *Freudove reality* sa Tomáš Puškárik (Univerzita Karlova, Praha) zameril na psychickú prirodzenosť človeka predstavením Freudovej teórie psychického života. Poukázal v nej na Freudove chápanie myslenia ako vznikajúceho medzi potrebou a jej naplnením, a zdôraznil neobmedzené možnosti asociácie, ktorými sa myslenie v rámci psychickej reality vyznačuje, a ich možné dôsledky pre prežívanie individua.

Ďalším netradičným spestrením filozofického programu bola prednáška s názvom *Škola filmu – filozofický špeciál: The World is Yours*, pod vedením odborníka na kultovú kinematografiu Jána Bidovského (Prešov). V nej publiku predstavil 35 filmových ukážok z diel, v ktorých hlavní hrdinovia ohýbajú spoločenské a etické normy v snahe vytvoriť si svet riadiaci sa vlastnými pravidlami. V prednáške Jakuba Chavalku (Univerzita Karlova, Praha) s názvom *Mezi Kafkou a Nietzschem: svět bez spánku a bez podstaty* bolo jeho početné publikum kon-

frontované s otázkou významu spánku (nielen) ako absencie vedomia. Na úvahách týchto dvoch mysliteľov ukázal, že v kontraste k predstavám o superiorite vedomého života a o filozofii ako o „prebúdzaní sa“ do neho, môže byť v momentoch bytostnej transformácie omnoho dôležitejšie zaspávanie ako moment prerušenia kontaktu so svetom a jeho históriou.

Vzácnym obohatením programu bola prednáška Iwony Janickej (Aarhus University, Aarhus, Dánsko) s názvom *Conceptualizing Anarchist Collectives: Solidarity with Singularity and Mimetic Contagion*, ktorú organizačne zabezpečoval Filozofický klub NOUS (Prešov). Otvorila v nej otázku filozofickej konceptualizácie zložitých sociálnych fenoménov, čo priblížila na preskúmaní možnosti určenia konceptuálnych rámcov na uchopenie radikálnych sociálnych snáh súčasných anarchistických hnutí. Ako teoretické východiská v tejto súvislosti navrhla koncepty mimetickej nákazy a solidarity so singularitou. Umeleckým obohatením programu bolo vystúpenie slovenskej indie-rockovej kapely *Pavlovitz*, ktorá si pre festival pripravila výber skladieb lyricky zachytávajúcích zaskúšanie sveta individuom.

V nasledujúcej prednáške s názvom *Hanbou k lepším zajtrajškom?!* sa Daniela Kováčová (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici) vrátila k otázke hanby, tentokrát v širších dejinných i fenomenologických kontextoch. Poukázala na rozličné sociálne funkcie hanby a na spôsob, akým hanba zvykne zahľcovať celé ja, hoci býva spúšťaná jednou udalosťou. V diskusii ponúkla ďalšie úvahy napríklad k otázkam týkajúcich sa pocitu hanby pred sebou samým. Na paralelne prebiehajúcim textovom seminári, venovanom pripravovanému prekladu diela *Wittgenstein: Prednášky o estetike*, pod vedením jeho prekladateľa Tomáša Priehradného (Vrútky), sa jeho účastníci venovali otázkam estetických vnemov a súdov v kontexte wittgensteinovských skúmaní jazyka. Plodné diskusie vyvolal najmä diskutovaný vzťah medzi analýzou užívania jazyka a psychoanalýzou. V záverečnej prednáške festivalu s názvom *Umelá inteligencia a čelby: ako nás ovplyvní komunikácia s technológiami?* načrtnol Igor Farkaš (Univerzita Komenského v Bratislave) históriu vývoja umelej inteligencie a jazykových modelov až do súčasnosti, no poukázal aj na možnú budúcnosť a očakávané výzvy. Z perspektívy kognitívnej vedy zasa predstavil možnosti uvažovania o systémoch umelej inteligencie ako o mysliacich entitách, čo rozprúdilo mnohé diskusie aj mimo diskusie nasledujúcej bezprostredne po prednáške.

V rámci nočného festivalového programu publikum potešila festivalová tombola, z ktorej si štrnásť šťastných účastníkov odnieslo balíčky plné filozofických kníh a čísel časopisu *Filozofia*. Knižné ceny do festivalovej tomboly venovali Filozofický ústav SAV, v. v. i., mesto Prešov, Občianske združenie Atény

nad Torysou a samotní prednášajúci, respektíve ich pracoviská. Kontakt s filozofickými publikáciami však verejnosť mala počas celého festivalového dňa, a to či už v rámci jedinečného „swapu“ kníh, na ktorom si mnohí účastníci obmenili obsah svojej filozofickej knižnice, no aj v rámci predajného knižného stánku, ktorý zabezpečili prešovské kníhkupectvá Artforum a Libresso.

Nočný program festivalu pokračoval verejnou diskusiou na tému *Fenomén myslenia*, ktorú moderovala Michaela Petrufová Joppová (Atény nad Torysou, Prešov), a do ktorej prijali pozvanie filozofka Daniela Kováčová (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici), psychológ Tomáš Puškárik (Univerzita Karlova, Praha) a kognitívny vedec Igor Farkaš (Univerzita Komenského v Bratislave). Interdisciplinárny charakter diskusie publikum zaujal aj napriek neskorej nočnej hodine a v závere podujatia sa tak ešte otvorili otázky povahy myslenia, mysliacich entít, rozličných spôsobov a „dualít“ myslenia, či špecifik filozofického myslenia v porovnaní s myslením nefilozofickým. Podujatie *Philosophy Day 2023* bolo následne završené nočným premietaním v rámci *Kina naslepo*, o ktoré sa postaral Ján Bidovský (Prešov).

Tohtoročný *Philosophy Day* ponúkol doposiaľ najbohatší program vo svojej histórii, čo verejnosť ocenila vysokou účasťou na segmentoch počas celého dňa. O úspechu podujatia svedčí predovšetkým mimoriadne pozitívna spätná väzba publika, tvoreného návštevníkmi z rozličných kútov Slovenska i zahraničia, ktoré nadšenie z dňa plného podnetov neskrývalo – filozofickým diskusiám sa vskutku nedalo vyhnúť ani na chodbách či počas prestávok. Ukazuje sa tak nielen to, že venovať aspoň celý jeden deň verejným filozofickým reflexiám pod odborným vedením má pre myslenie jednotlivcov unikátny význam, ale tiež to, že záujem venovať celý deň filozofii nie je prítomný len na akademickej pôde, čo by mohlo motivovať ďalších mysliteľov k väčšej otvorenosti vo vzťahu k takýmto verejným formátom. Aj preto je za najväčší úspech iste možné považovať kvalitnú verejnú prezentáciu filozofického myslenia i ozrejmienie toho, čo filozofická práca a jej výsledky predstavujú, za čo si všetci vystupujúci zaslúžia obdiv a uznanie. Aj vďaka nim tento ročník festivalu opäť potvrdil význam snáh o zblížovanie filozofie a filozofickej obce s verejnosťou a podporil tak realizáciu ďalšieho, veríme, rovnako úspešného ročníka, ako aj všetkých podobných snáh v našom prostredí.

Peter Gurský, Michaela Petrufová Joppová